

territori

Transhumància en família

Dos pastors ripollesos mouen el bestiar a peu pel Pirineu gironí cada setembre i cada juny

Encara hi ha ramaders que, seguint la tradició transhumant, porten el bestiar a peu des de les pastures d'hivern cap a les d'estiu i viceversa. És el cas d'uns pagesos de la comarca del Ripollès que, dos cops a l'any, es passen dos dies a la carretera amb uns quatre-cents caps de bestiar oví. Tots dos homes són cosins i porten tota la vida treballant plegats. És, doncs, transhumància en família.

MERITXELL MASÓ > TEXT

ANNA PONS SEMELIS > FOTOS

Cada juny, els cosins Roqué Roura (tots dos es diuen Josep) pugen un ramat d'ovelles cap a les pastures del Pirineu on els animals passen l'estiu (per ser exactes, a més de les ovelles, hi pugen mitja dotzena de cabres, una dotzena de marrans i algun xai). Els dos homes porten el bestiar a peu fent ús dels antics camins ramaders, encara que actualment alguns trams estan asfaltats i hi passen més cotxes que no pas bous. Altres trams es mantenen com a senders, però els usuaris de quatre potes han de compartir-los amb ciclistes i aficionats a l'excursionisme. Per a aquests dos ramaders, això no és cap problema. De fet, a Catalunya i a Espanya, a l'administració, en el sector turístic i fins i tot entre la pagesia està quallant

la idea que compatibilitzar les activitats lúdica i agrària pot donar lloc a una oferta turística atractiva. A més, això es veu com una estratègia eficaç per

Ara els antics camins ramaders estan asfaltats o són transitats sobretot per excursionistes

>> Els dos pastors fan l'última ullada al bestiar un cop són al pla d'Anyella.

conservar i recuperar les rutes agropecuàries històriques, ara que el pas dels animals ja no és, en molts casos, la principal raó de ser d'aquests camins.

>> El ramat consta d'uns quatre-cents caps de bestiar oví.

En el seu cas, els Roqué Roura segueixen una ruta que permet conduir el bestiar des d'un corral a Rama –a tocar de la vila de Ripoll– fins a les pastures del Roc Blanc, a la Molina (on han estat el darrer estiu), o del pla d'Anyella, a Toses. Són, en ambdós casos, uns prats molt apreciats per la qualitat del seu herbatge. A tall d'exemple, al voltant de quatre mil cinc-cents ovelles han pasturat a Anyella i el Roc Blanc l'últim estiu. A més, uns sis-cents caps de bestiar boví i equí han estat a les pastures d'Anyella. No obstant això, per molt que impressionin les imatges actuals de centenars i centenars de caps de bestiar gaudint mandrosament de la fresca de la Cerdanya i el Ripollès, les xifres d'avui en dia estan molt per sota de les de començaments del segle XX. I és que, com explica Antoni Llagostera, del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, l'any 1923 el Grup de Folkloristes de Ripoll va constatar que, per aquelles dates, unes quinze mil ovelles paixien al pla d'Anyella i quinze mil més ho feien en un altre pla situat més amunt, el pla de Rus.

Juny i setembre

Entre el corral que els Roqué Roura utilitzen a Ripoll i les pastures d'estiu hi ha uns seixanta quilòmetres de distància per carretera, aproximadament. A peu, passant a vegades per carretera i a vegades per senders enmig de boscos, són dos dies de viatge entremig dels quals el bestiar fa nit a les pastures comunals de Castellar de n'Hug, a la comarca del Berguedà. Al juny, el trajecte cap a les pastures estivals és una ascensió en la qual s'acaba agraint l'ajuda d'un bastó. A mitjan setembre, amb el camí tot de baixada, els pastors tenen feina a contenir el ramat, habitualment ja de pas accelerat i en aquells moments, a més, ansiós de pastures noves.

Les ovelles estiuegen a Roc Blanc o pla d'Anyella, uns prats apreciats per la qualitat del seu herbatge

Tant en els descansos com veient-los treballar durant la ruta, es fa evident que els cosins Roqué Roura porten tant de temps plegats que probablement s'entendrien sense paraules. El cosí més gran, de seixanta-cinc anys, i que és el propietari del ramat, explica que va fer a peu, amb només quatre anys, els més de vint quilòmetres que separaven casa seva del poble on el seu pare va comprar les vint ovelles amb les quals es van iniciar en la cria de bestiar oví.

Quant al cosí més jove, de quaranta-vuit anys, va créixer al costat del seu parent. Tan bon punt sortia d'escola, ja era a casa del seu cosí, amb el bestiar. I així fins ara. En aquests moments, a banda de la cria de bestiar oví de raça ripollesa, hi ha en marxa una granja integrada de porcs, la cria de vaques de carn i eugues, i també el conreu d'unes cent hectàrees de camps. S'hi cultiven blat, ordi i alfals que serveixen per alimentar el bestiar propi. Des de fa uns quatre anys en aquesta explotació es practica l'agricultura ecològica i, per tant, com explica en Josep, el cosí

>> *En Josep, el pastor més jove, ha de frenar les ovelles en alguns trams.*

>> *El camí ramader passa per Campdevàrol, al*

>> *Si algun animal té problemes, serà carregat en el vehicle tot terreny.*

>> *El cosí gran, la Mireia i la seva mare conversen*

de més edat, també és ecològic el poc pinso que cal comprar pel bestiar.

«La vida a pagès és esclava i no és pagada» -continua dient aquest veterà pastor-. «A més, per aquestes muntanyes, una persona sola ho té complicat: si caus, si estàs malalt, si trona i llampega...». Ell sap perfectament de què parla perquè amb escassament quinze anys li tocava ocupar-se del ramat de quatre-cents caps de bestiar que, en aquell temps, resultava d'aplegar les ovelles que tenien una colla de cases de pagès. Els veïns ajuntaven les ovelles i els xais a l'estiu i feien torns d'una setmana per vigilar-los. Tot i que

el pastor baixava a dormir a casa seva, es passava el dia completament sol amb la ramada. En Josep no oblidarà mai una setmana de temps esplèndid que tot apuntava que s'havia d'acabar sense cap fet remarcable: «Era el darrer dia i, quan baixava pel bosc, vaig pensar: "Quina setmana que has ensopegat! Per l'estona que et queda, ja pot fer el temps que Déu vulgui". Doncs, mira, van sortir els núvols i, abans d'arribar a casa, un llamp va partir un pi a tan sols tres passos de mi».

Durant el trasllat el ramat fa nit a les pastures comunals de Castellar de n'Hug

La importància d'un bon gos

Hi ha un món de distància entre aquests records d'infantesa i els que tindrà la Mireia, d'onze anys, filla del pastor més jove i que, excepcionalment, ha acompanyat el seu pare en una de les darreres ascensions del bestiar a les pastures d'estiu.

De moment, la nena no ha manifestat vocació per seguir les passes del seu pare, però demostra caràcter quan s'esforça perquè no s'entretinguin gaire els elements més díscols del ramat. Si els crits de la noia i els cops de bastó al voral de la carretera no fan efecte, entra en acció la Pastora, un gos de

Ripollès.

>> La Mireia, filla d'un dels pastors, aplega els animals que s'encanten menjant.

durant una de les pauses.

>> Les ovelles arriben a les pastures de muntanya.

morro punxegut, pelatge vermellós i inquietants ulls grocs. Dos lladrucs i una mirada seva farien creure fins i tot un humà, però aquesta femella amb aspecte de guilla no és esquerpa, en realitat. Quan el ramat s'atura a beure i menjar a la raconada d'un riu, passat el nucli del Cortal (dins del terme de Gombrèn, al Ripollès), la Pastora es deixa festejar per la Mireia, el seu pare i la seva mare, Esther Fajula Bertés. Tampoc no és habitual que la dona acompanyi el seu marit en una jornada com aquesta, però, per diverses circumstàncies, aquest cop ha estat possible.

Quant a l'altre Josep, els espera més amunt amb la furgoneta, on porten des de menjar i begudes per passar el dia fins a la tela i les estagues que necessitaran per construir el tancat, a les pastures de Castellar, on el ramat passarà la nit. En aquest mateix vehicle es carreguen els animals que no poden seguir la ruta –si es dona el cas–, malgrat que el camí es fa procurant que les ovelles no s'esgotin. Els dos pastors s'alternen al

volant de la furgoneta, però un d'ells ha d'estar sempre a la capçalera del ramat, marcant el pas amb l'ajuda de la Pastora. Una ajuda indispensable, asseguren els dos pastors, perquè «sense un gos, el bestiar et pren el pèl».

La primera jornada d'ascensió a les pastures d'estiu no s'acabarà fins catorze hores després d'haver sortit de Ripoll. L'endemà el trajecte serà més curt, i a primera hora de la tarda el bestiar (a estones una taca blanca en un verd que sembla immens) serà a lloc.

La Pastora és una ajuda indispensable, asseguren els dos pastors, perquè «sense un gos, el bestiar et pren el pèl»

Meritxell Masó Corcoy
és llicenciada en periodisme.